

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ÇALIŞMA DEFTERİ

FELSEFE 11

Ünite

20. YÜZYIL FELSEFESİ

Konu

- 20. Yüzyıl Filozoflarının Felsefi Görüşlerinin Analizi
- 20. Yüzyıl Felsefesinin Düşünce ve Argümanlarını Değerlendirme
- 20 ve 21. Yüzyıl Felsefecileri ve Yaşadıkları Coğrafya

OGM
MATERYAL

<https://ogmmateryal.eba.gov.tr>

8.
SAYI

ÖN SÖZ

Sevgili Öğrenciler,

Bu çalışma defterinde öğretim süreçleri içerisinde kazandığınız bilgi ve becerileri kullanmanıza olanak tanıyacak çeşitli düzeylerde ve yapılarda etkinlikler bulunmaktadır. Bu etkinliklerle hem okulda işlemiş olduğunuz konuları tekrar etme hem de akademik gelişiminizi izleme imkânı bulacaksınız. Bu amaçla hazırlanan çalışma defterinde yer alan etkinlikler, bilişsel alan basamaklarını içerecek şekilde yapılandırılmıştır.

Çalışma defterinde boşluk doldurma, eşleştirme, çoktan seçmeli, açık uçlu, kısa cevaplı madde tipi etkinliklerinin yanı sıra bil-bul-çöz, kelime avı ve sudoku gibi içeriklerle keyifli vakit geçirmenizi sağlayan etkinlikler de yer almaktadır. Ayrıca “Hatırlıyor muyum?” bölümüyle akademik açıdan öz değerlendirmenizi yapabilecek ve eksik olduğunuz konuları karekodlar aracılığıyla tekrar etme fırsatı bulacaksınız.

Alanında yetkin uzmanlarca titizlikle hazırlanmış olan bu çalışma defteri ile akademik gelişiminize katkı sunmayı amaçlamaktayız. Bu çalışmanın eğitim hayatınızda olumlu yansımalarını görmek dileğiyle...

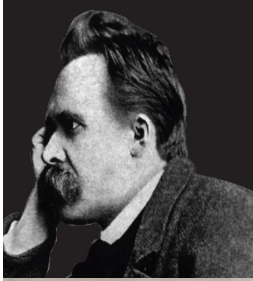

Hatırlıyor muyum?

Aşağıdaki bilgileri hatırlayıp hatırlamadığınızı ilgili bölüme işaretleyiniz. Puan durumunuza göre aşağıdaki karekodları okutarak konu eksiklerinizi tamamlayınız.

20. YÜZYIL FİLOZOFLARININ FELSEFİ GÖRÜŞLERİ

Friedrich NIETZSCHE

NIETZSCHE
BÖYLE BUYURDU
ZERDÜŞT

- Nietzsche felsefesinin ana çizgisi kendi çağına bir karşı çıkıştır.
- Ona göre felsefe Sokrates ve Platon'dan beri entelektüel bir yola girmiş, insanlık içgüdüsünü, yaşama içgüdüsünü hiçe saymıştır. Nietzsche'nin bütün istediği insanı kurtarmak, onu kendisinin ne olduğu üzerine düşündürmektir.
- Alman filozof ve yazar Nietzsche, "**Ebedi dönüş**", "**Güç istenci**" ve "**Üst-insan**" kavramlarını felsefe dünyasına kazandırmıştır.
- **Güç iradesi:** Nietzsche'ye göre insan, tamamlanmamış bir varlıktır. Gerçek, her türden insandan gücü istemesini ve kullanmasını bekler. Güç isteğini kullanan insan, buna engel olan değerlerini terk eder ve eğer yerine yenilerini inşa ederse kendini yeniden kurabilir. Bu güç iradesidir.
- **Efendi:** Nietzsche felsefesinin esas temeli, "Hükmetme ve kudret iradesi" fikridir. Efendi, gurur ve güce değer verir. Efendi hem zihninin hem de bedeninin güçlü yönleriyle kendilerini iyi olarak görenleri kapsar.

- İnsanlığı **köle ahlakı**ndan kurtarma çabası veren Nietzsche, bunun yerine **efendi ahlakı**nı önermiş ve böylelikle insanlara yeni amaçlar, yeni değerler getirmeye çalışmıştır.

Hatırlıyorum
2 Puan

☐

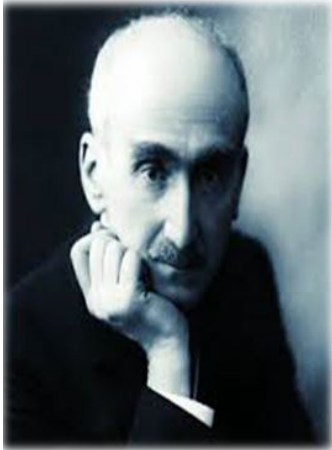
Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

☐

Hatırlamıyorum
0 Puan

☐

1

Henri BERGSON

- Akıl yerine sezgiyi ön plâna çıkaran Bergson, materyalizme karşı çıkmıştır.
- Görüşleri entüisyonizm (sezgicilik) olarak adlandırılır.
- Zeka gerçeği kavramada başarısızdır. Çünkü zekanın amacı evreni tanımak değil ona egemen olmaktır. Bilim de bunun aracıdır.
- Gerçek ancak sezgi ile kavranabilir. Sezgi ile doğrudan doğruya ve bütün halinde eşyayı ve özünü bilebiliriz. Sezgi, iç güdü ve zekanın birleşimidir. Yansızdır. Bilinçlidir ve nesnesi üzerine düşünerek onu

sınırsız ölçüde genişletme yeteneğine sahiptir.

- Sezginin bize gösterdiği gerçeklik "yaşam akışı" dır. Bu akışta taşlar, bitkiler, hayvanlar, insanlar durmadan akıp gider. Yaşamı ileriye götüren şey ise "yaşama atılımı"dır.

Hatırlıyorum
2 Puan

☐

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

☐

Hatırlamıyorum
0 Puan

☐

2

3

J. P. Sartre

Jean Paul SARTRE

- Sartre, özellikle insanın varoluşu üzerinde durur ve 'varoluş özden önce gelir' der. Ona göre insanın doğuştan hiçbir belirlenmişliği yoktur. İnsan özünü yaptığı seçimler ile oluşturur.
- Varoluş:** Egzistansiyalizm (Varoluşçuluk) felsefesinin önemli temsilcilerinden biri olan Sartre'a göre her varlığın bir özü bir de varoluşu vardır. Varoluş varlığın dünyada bulunma halidir. Öz ise bir varlığı kendisi yapan şeydir.
- İnsanın varoluşu diğer varlıkların varoluşu gibi değildir. İnsan dışındaki varlıkların varoluşları, içinde özyüklerini de barındırır. Ama insan öyle değildir. **"İnsan önce var olur sonra kendi özünü kendisi yaratır."**
- İnsanın varoluşunda bir belirlenmişlik yoktur. İnsan 'öz'süz bir varlık olarak dünyaya gelir, özünü kendisi oluşturur. 'İnsan kendisini nasıl yaparsa öyle olur.'
- İnsan, eksik bir varlık olarak dünyaya gelmiştir, amacı da tamlığa ulaşmaktır. Ancak hiçbir zaman tamlığa ulaşamayacaktır. Çünkü, her an kendisi için yeni tasarımlar oluşturacaktır. Bu nedenle her 'şimdi'de 'olduğu şey' ile 'tasarladığı şey' arasındadır.

Hatırlıyorum
2 Puan

☐

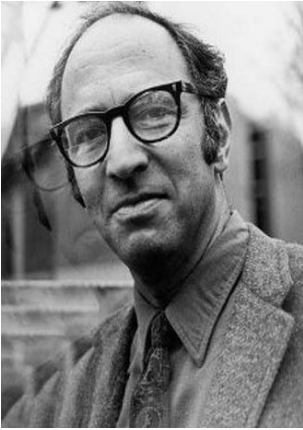
Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

☐

Hatırlamıyorum
0 Puan

☐

4

Thomas Samuel KUHN

- Kuhn, bilimi bir ürün olarak gören anlayışa karşı çıkar. Bilimi tarihinden kopuk bir şekilde ele alarak anlamak mümkün değildir. Her bilimsel kuram içinde bulunduğu çağın tüm dinamikleriyle birlikte ele alınmalıdır.
- Kuhn'un bilim felsefesinin en önemli kavramı 'paradigma' kavramıdır.
- Paradigma:** Belli bir dönemde bilim insanları tarafından kabul görmüş olan, o dönemin sorunlarının nasıl ele alınacağı ile ilgili genel yaklaşım olarak tanımlanabilir.
- T. Kuhn bilimsel gelişmenin dört aşamada gerçekleştiğini söyler:

1- Bilim öncesi dönem

2- Olağan bilim dönemi

3- Bunalımlar

4- Bilimsel devrim

- Bilim öncesi dönemde** bilimsel etkinlikle ilgili kuramlar vardır, ancak bilimsel etkinliği idare edecek güçte, diğer kuramlardan ayrılmış, öne çıkmış bir kuram yoktur. Her bilim dalı bu aşamayı yaşamıştır.
- Zaman içerisinde, yarışmakta olan bu kuramlardan biri baskın bir konuma yükselir. Bu konuma geçme ile birlikte söz konusu olan dönem **olağan bilim dönemidir**. Bu kuram etkin konuma geçtiğinde, bir paradigma haline dönüşür.
- Zamanla paradigma tarafından çözülemeyen birtakım anomaliler, problemler ortaya çıkar ve bilim bir **bunalım** dönemi içine girer.
- Bu bunalım dönemi içinde, bir bilim insanı ortaya yeni bir teori, paradigma atarak, **bilimsel devrimi** başlatır.
- Normal bilimi devrim izler, sonra yine normal bilim, arkasından yeni bir devrim. Bilimsel devrimlerin yapısı budur.

Hatırlıyorum
2 Puan

☐

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

☐

Hatırlamıyorum
0 Puan

☐

20. YÜZYIL FELSEFESİNDE ÖRNEK DÜŞÜNCE VE ARGÜMANLARI

5

Nurettin TOPÇU

- N. Topçu "İsyân Ahlâkı" adlı eserinde iradenin sonsuza ulaşmak gayesiyle her çeşit menfaat ve tutkuya, sonlu olan iyilik ve mutluluğa dahi başkaldıran sorumluluk idealine dikkat çeker.
- İsyân Ahlâkı'nı ahlakta irade olarak tanımlayan Nurettin Topçu, ahlâkın kaynağına sorumluluk duygusunu yerleştirir.
- Topçu'ya göre bir isyanın ortaya çıkabilmesi için hareket ve özgürlük gereklidir.
- İnsanın hareketi, eşyayı ve kendini değiştirmektir. İşte bu gerçek anlamda varlıklar âlemine ve kendi benliğine karşı isyan etmektir.

Hatırlıyorum
2 Puan

☐

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

☐

Hatırlamıyorum
0 Puan

☐

6

Takiyettin MENGÜŞOĞLU

- Türkiye'de modern felsefi düşüncenin öncülerindendir.
- Mengüşoğlu, insanın ne olduğu sorunuyla yakından ilgilenir ve insanı ontolojik temelde antropolojik bir varlık olarak tanımlar.
- İnsanı açıklamada onun tek özelliğinden yola çıkmanın hatalı olacağını belirtir. İnsanın tüm yapısı ve eylemleriyle ele alınması gerektiği üzerinde durur.
- Tüm alanlarda üretken olan insana bütünlükçü yaklaşılması doğru bir tavidir.
- Mengüşoğlu için insan kendi eylemlerinden sorumludur, onun kişi olması bu sorumluluğu taşımasındandır.

Hatırlıyorum
2 Puan

☐

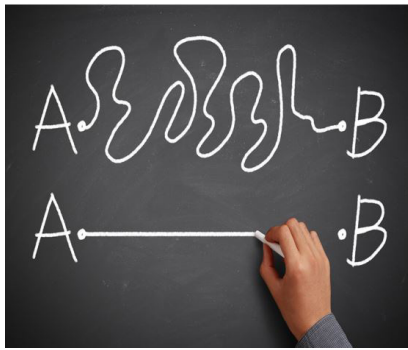
Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

☐

Hatırlamıyorum
0 Puan

☐

7

Karl POPPER

- Bilim felsefesi, metodolojisi, bilgi teorisi(epistemoloji) ve siyaset felsefesi konularında yaptığı orijinal çalışmalarla bilinen günümüzün tanınmış filozoflarından biridir.
- Popper'a göre bilim, kesin olduğu iddia edilen tümevarıma dayanmaz. Ne kadar çok ve uzun süreli gözlem yapılmış olursa olsun, eldeki veriler sınırlanmamış bir genellemenin, tümel bir önermenin doğruluğunu saptamak için hiçbir zaman yeterli olmayacaktır.
- Görüşlerinin anlaşılması için basit bir örnek verir. "Bütün kuğular beyazdır." genel önermesi çok sayıda kuğunun beyaz olduğunun gözlemlenmesine rağmen dünyada her an siyah bir kuğu doğma ihtimalinin var olması nedeniyle şüpheli olur. Ancak tek bir siyah kuğunun gözlemlenmesi "Bütün kuğular beyazdır." önermesini yanlışlamaya yeter. Bu nedenle bilimde belirleyici olan **yanlışlama**dır.
- Popper, bilimsel yöntemin toplumu konu alan araştırmalara uygulanabileceğini düşünür. Bilimin de kesin olmadığını ve olamayacağını, yeni veriler ışığında sürekli olarak revizyona tabi olduğunu belirtir. **"Ben yanlışmış olabilirim ve sen haklı olabilirsin ve ortak çaba sonucunda belki doğruluğa biraz daha yaklaşabiliriz."** Sözü bu görüşünü özetler niteliktedir.

Hatırlıyorum
2 Puan

☐

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

☐

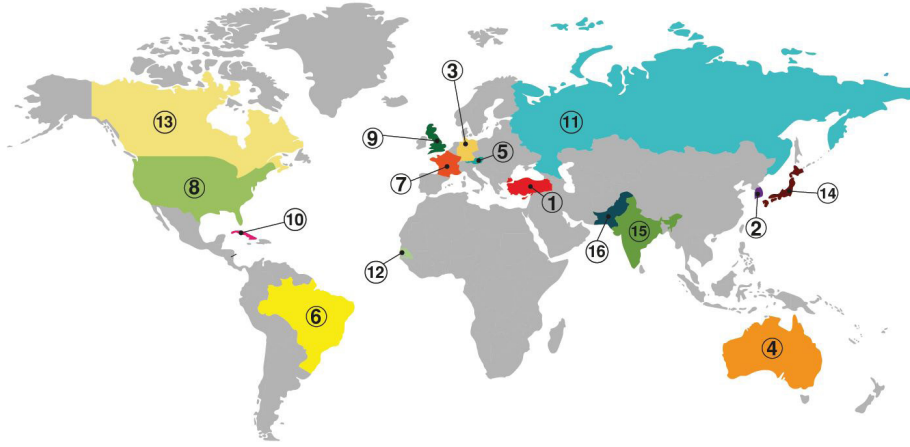
Hatırlamıyorum
0 Puan

☐

Hatırlıyor muyum?

DÜNYA HARİTASI ÜZERİNDE 20-21. YÜZYIL FELSEFECİLERİNİN YAŞADIKLARI COĞRAFYA

1	Nusret Hızır Hilmi Ziya Ülken Takiyettin Mengüşoğlu Macit Gökberk Nurettin Topçu Aydın Sayılı Cemal Yıldırım Nermi Uygur	(1899-1980) (1901-1974) (1905-1984) (1908-1993) (1909-1975) (1913-1993) (1925-2009) (1925-2005)	Türkiye Türkiye Türkiye Türkiye Türkiye Türkiye Türkiye Türkiye
2	Jaegwon Kim (Yügevın kem)	(1934-)	Güney Kore
3	K. Popper Frege M. Heidegger E. Husserl	(1902-1994) (1848-1925) (1889-1976) (1859-1938)	Almanya Almanya Almanya Almanya
4	Feyerabend (Feyirabent) D. Chalmers (Çalmırs)	(1924-1994) (1966-)	Avusturalya Avusturalya
5	K. Gödel (Gödel)	(1906-1978)	Avusturya
6	Paulo Freire (Paulo Freyri)	(1921-1997)	Brezilya
7	H. Bergson J. P. Sartre J. Derrida (Derida)	(1859-1941) (1905-1980) (1930-2004)	Fransa Fransa Fransa
8	Palantinga (Plantinga) Edmund Gettier (Edmın Getiyır) R. Carnap T. Kuhn W. V. O. Quine (Kuın)	(1932-) (1927-) (1891-1970) (1922-1996) (1908-2000)	ABD ABD ABD ABD ABD
9	Susan Haack (Suzan Heyk) A. N. Whitehead B. Russell Wittgenstein	(1945-) (1861-1947) (1872-1970) (1889-1951)	İngiltere İngiltere İngiltere İngiltere
10	E. Sosa (Soza)	(1940-)	Küba
11	Ayn Rand (Ayn Rant)	(1905-1982)	Rus

Hatırlıyorum
2 Puan

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

Hatırlamıyorum
0 Puan

☐
☐
☐

Hatırlıyor muyum?

8

12	Souleymane Bachir (Süleyman Beşir)	(1955-)	Senegal
13	P. Churchland (Çörçlnt)	(1943-)	Kanada
14	D. T. Suzuki (Suzuki) Kitaro Nishida (Kitaro Nişida)	(1870-1966) (1870-1945)	Japonya Japonya
15	R. Tagore (Degor)	(1861-1941)	Hindistan
16	Muhammed İkbāl	(1877-1938)	Pakistan

Hatırlıyorum
2 Puan

☐

Kısmen Hatırlıyorum
1 Puan

☐

Hatırlamıyorum
0 Puan

☐

DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

PUAN

0 - 9

KONUYU TEKRAR ETMELİSİNİZ

PUAN

10 - 12

ÇALIŞMALISINIZ

PUAN

13 - 16

ÇOK İYİ

TOPLAM PUANINIZ

1.
maddenin
konu özeti

2.
maddenin
konu özeti

3 - 4.
maddelerin
konu özeti

5 - 7.
maddelerin
konu özeti

Eşleştirme

Kutucukların içindeki açıklamaları sayfanın sağ tarafında yer alan filozof veya düşünürlerin görüşleriyle eşleştirip uygun gelen harfleri kutucukların yanındaki yuvarlağın içine yazınız.

1

Ona göre bilim, kesin olduğu iddia edilen tümevarıma dayanmaz. Çünkü tümevarımla kurulan bilimsel bir kuramın deneysel olarak ve kesin bir şekilde doğruluğunun ortaya konması imkânsızdır. "Yanlışlanabilirlik ilkesi" onun bilim kuramının temelini oluşturur.

F. Nietzsche

A

2

Bilim, paradigmaların değişimiyle sıçramalar yaparak ilerler. Bu sıçramaları bilimsel devrim olarak nitelendirir. Paradigma, ortaya çıkan yeni anlayış ve gelişmeler doğrultusunda değişebilir. Ona göre bilim 4 aşamadan geçerek ilerler. Bunlar;
1) Bilim öncesi dönem, 2) Olağan bilim dönemi, 3) Bunalımlar, 4) Devrim

Henri Bergson

B

3

Var olan tüm ahlak sistemlerine karşı çıkarak geleneksel ahlakın dışında yeni bir ahlak sistemi kurmaya çalışır. Kendini gerçekleştirebilen insan, bir tür "üst-insan" olur. Üst insan insanoğlunun amacı olmalıdır. İnsanın kendini aşması ve üst insanı yaratması gerekmektedir.

J. P. Sartre

C

4

Ona göre taşıma felsefeyle düşünme değirmeni dönmez. Kendi felsefemizi kendimiz üretmek zorundayız. Buna karşın başka felsefelere sırt çevirmek de yanlış olur. Toplumca yapmamız gereken şey, yaşama etkisi olan, kendine özgü özelliklerle bezenmiş çağdaş bir kültürle ortaya çıkmaktır.

Thomas Khun

Ç

5

O, felsefenin Antik Yunan'da başlamadığını doğa karşısında duyulan şaşkınlıktan doğduğunu belirtmektedir. Türk kültürünün de dünya kültürleri içerisinde büyük katkısı bulunduğunu; ne kadar eski ve zengin olduğunu göstermeye çalışmıştır. Türk düşüncesini Mezopotamya ve Sümer düşüncesiyle ilişkilendirerek aralarında anlamlı bir bağlantı olduğunu belirtmiştir.

Nurettin Topçu

D

6

Entüisyonizm akımını kurdu. Ona göre sezgi, gerçeği dolaysız kavrayarak iç güdüden yararlanır. Sezgi, kendi bilincine varmış iç güdüdür. Gerçeği bize kavrayacak olan da sezgidir. Sezgi bize gerçekliğin şemasını değil de bizzat kendisini bilme imkanı verir.

Karl Popper

E

7

İnsanın şuurlu hareketini idealist bir hareket olarak görür ve ahlaki görüşleri açısından ona "isyan ahlakı" adını verir. İsyen ahlakı; insanın iman, irade ve sorumluluk gözeterek özgür iradesiyle aklını kullanmasıdır. Birey, özgür iradesiyle aklını kullanırsa toplumda aydınlanma meydana gelir ve toplumu bozucu etkilerden arındırır.

Nermi Uygur

F

8

İnsanın önceden belirlenmiş bir öze dünyada bulunmadığını, seçimleriyle özünü ve asıl olarak kendini oluşturduğunu söyler. İnsanın hayat karşısındaki özünü oluşturma gücü, seçim yapabilmesinden yani özgür olmasından kaynaklıdır. İnsanın özgürlüğü doğuştan değil bilinci sayesinde vardır.

Mübahat Türker Küyel

G

Aşağıdaki kelimeleri verilen ifadelerdeki boşluklara doğru olarak yazınız.

Paradigma	Diyalektik	Güç iradesi	Ben	Efendi
Olağan bilim	Hermeneutik	Bunalım	Metafizik	Kategorik
Sorumlu	Ontoloji	Materyalizm	Varoluş	Süre

- Nietzsche'ye göre insan, tamamlanmamış bir varlıktır. Gerçek, her türden insandan gücü istemesini ve kullanmasını bekler. Nietzsche Böyle Buyurdu Zerdüşt adlı eserinde "Canlının bulunduğu her yerde (1) buldum. Ve hizmetçinin iradesinde de (2) olmak arzusunu buldum." der.
- Bergson, insan bilincinin dışsal âlem ile içsel âlem arasında sürekli etkiye maruz kaldığını ifade eder. İnsan bilincinde süre ve sürüp gitme söz konusudur fakat bunlar "mekân"da gerçekleşmez. Bunlar gibi zamandaş olma ve ardışık olma da "mekân"da değil "(3) "de gerçekleşir. İnsan bilinci, dışsal âlemde ve maddeden izlenimler alır. İzlenimlere zihnin giydirdiği şekiller ve onlara ait düşünceler, insana "(4) " ile ilgili bilgi vermez. İnsanın ben durumunu bilmesi için bilincinin içsel âleme yönelmesi ve doğrudan beni kavraması, sezmesi gerekmektedir.
- J. P. Sartre'a göre "(5)..... özden önce gelir." İyi ama ne demektir bu? Şu demektir: İlk insan vardır yani insan önce dünyaya gelir, var olur; ondan sonra tanımlanıp belirlenir, özünü ortaya çıkarır. "Gelgelelim gerçekten de varoluş özden önce geliyorsa insan ne olduğundan (6)dur öyleyse. İşte varoluşçuluğun ilk işi de her insanı kendi varlığına kavuşturmak, varlığının sorumluluğunu da omzuna yüklemektir.
- T. S. Kuhn, Bilimsel Devrimlerin Yapısı adlı eserinde şunları dile getirir: "(7) " deyimini, kazanılmış bir ya da daha fazla bilimsel başarı üzerine sağlam olarak oturtulmuş araştırma anlamında kullanılmaktadır. Söz konusu başarılar, belli bir bilim çevresinin, uygulamanın sürekliliğini sağlamak üzere bir süre temel kabul edilen bilimsel ilerlemedir. (8) yöntemin, sorunsal alanının, belli bir zamanda herhangi bir olgun bilim dalı için kabul edilmiş çözüm ölçütlerinin de kaynağıdır.
- (9), varlığın temelinde maddeyi gören anlayışların ortak adıdır. Bu düşüncüyü temel alan Marx ve Engels'e göre Hegel, varlığın oluş sürecini tez-antitez-sentez süreçleriyle belirlemede doğru bir düşünce ortaya koymuş ancak tez aşamasını tin ile başlatmakla hata yapmıştır. Tez aşaması madde yani doğa ile başlamalıdır. Marx ve Engels bu yaklaşımlarıyla (10) materyalizm düşüncesini ortaya koymuşlardır.
- Hartmann'a göre felsefedeki problemleri durumlar (11) konulardır. Bu meselelerin çözülmesi için aranan yöntem felsefe tarihinde mantık üzerinden yapılır. Felsefede mantığa dayalı yöntemlerin çalışmalarını zayıf görür. Onun için bilgi veren bir alan üzerinden felsefeye sistem kazandırılması gerektiğini düşünür. Bilginin doğasının bilinmesi gerektiğini belirten Hartmann, bu yolda (12)ye (varlık bilimi) kesinlikle ihtiyaç olduğunu ve varlıkların kendi aralarındaki (13) ilişkilerinin incelenmesi gerektiğini savunur.

Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Varoluş kendi içinde diyalektik bir sıra izleyen estetik, etik ve dini varoluş olmak üzere üç aşamadan oluşur. "Estetik varoluş" aşamasının en belirleyici özellikleri; duyu deneyinde daima gerçeklik yerine olanaklılığın yeğlenmesi, bir öznenin yaşadığı bölük pörçük deneyimler, ironi ile kuşkuculuğun yok sayıcı kullanımı ve elden geldiğince can sıkıntısından kaçıştır. "Etik varoluş" ile anlatılmak istenen, dinsel bir yaşam sürdürülürken dâhi edinilmesi olanaklı bir yaşam görüşü ve daha yüksek bir aşama olan "dinsel aşama" ile sınırlandırılmış varoluştur.

Görüşleri açıklanan düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dewey B) Hartmann C) Sartre
D) Nietzsche E) Kierkegaard

2. Yeni Ontoloji, varlığı dört katmanlı gerçeklik olarak ele almaktadır. Bu yaklaşıma göre varlık, bilinçten bağımsız olarak vardır. Dünya, her biri birbirinden ayrı dört katmanın bir araya gelerek oluşturduğu bir bütündür. En altta nesneler, canlılar, sonra ruhlu varlıklar ve en üstte değer üreten insan. En altta fizik, en üstte felsefe vardır.

Buna göre "yeni ontoloji" ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Dış dünya onu bilenden bağımsız değildir.
B) Varlık, çeşitlilik içeren bir bütündür.
C) İnsan en üst katmanda yer alır.
D) Varlık en alttan üste doğru ilerler.
E) Varlık, felsefi bir problemdir.

3. Varoluşçuluk, varlığın genel ve soyut çerçevede sorgulanmasını doğru bulmaz. İnsan doğrudan oluşun öznel ve somut göstergelerine yönelir. Çünkü insan diğer nesneler gibi değişmez bir özün varlığı değildir; kendi özünü kendisi belirlemek zorunda olan bir varlıktır.

Bu yaklaşıma göre aşağıdaki çıkarımlardan hangisi yapılabilir?

- A) Nesnelerin özünü insan belirler.
B) Evrendeki tek gerçeklik insandır.
C) İnsan koşulsuz özgürlüğe sahiptir.
D) İnsan olmanın özü aynı kalmaktır.
E) İnsanın amacı öznelliği aşmaktır.

4. İnsan ilk önce vardır, sonra şu ya da bu olur. İnsanoğlu yapıp ettiklerinden başka bir şey değildir. İnsanoğlu eylemlerde bulunmaktan başka bir şey yapamaz. Düşünceleri birtakım tasarımlar, duyguları da girişimlerdir. İstemek de her birimiz evrensel değerler merdiveninin bir basamağını oluştururuz.

Sartre'ın görüşlerini yansıtan bu parçadan aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) İnsan evreni sorgular.
B) İnsanı insan yapan yaşamıdır.
C) Var oluştaki düşünceler esastır.
D) İnsanın özü tutarlı olmasıdır.
E) Evrensel değerlere göre yaşamak gerekir.

5. Popper'a göre bir teoriyi doğrulamak üzere yaptığımız gözlemlerin sayısı ne kadar çok olursa olsun, bu tekrarlar teorinin gelecekteki tüm gözlemler için geçerli olacağı anlamına gelmez. Ama tek bir yanlışlayıcı örnek, bir teorinin tutarsız ya da yetersiz olduğunu göstermeye yeter.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Bilimselliğin ölçütü yanlışlanabilirliktir.
B) Yanlışlayıcı örneklerin bilimsel bir değeri yoktur.
C) Bilimsel önermeler doğrulandığı sürece geçerlidir.
D) Bir hipotezi sınamanın tek yolu onun doğruluğunu kanıtlamaktır.
E) Gözlemlerden elde edilen bulguların çokluğu o hipotezin güvenilirliğini artırır.

6. Nietzsche'ye göre özgür insan, içinde yaşadığı toplumun ahlak normlarının, değer yargılarının dışına çıkabilen insandır. O, yaşadığı sürüden kopmuş, kendi yolunu arayan, insanla ilgili her şeyi kendi gözleri ile görmek isteyen insandır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi özgür insanın niteliklerinden biri olamaz?

- A) Ahlaki normlara eleştirel yaklaşmak
B) Geleneksel değerlerle hesaplaşmak
C) Yeni değerlerin peşinde olmak
D) Aklını bağımsızca kullanabilmek
E) Yaşadığı çevreye boyun eğmek

7. Kuhn'a göre bilim tarihine baktığımızda bazen bilimsel çalışmaların durma noktasına geldiğini, hatta bilimin mevcut durumdan daha geriye gittiğini görmekteyiz.

Buna göre Kuhn bilimle ilgili aşağıdaki görüşlerden hangisine karşı çıkmaktadır?

- A) Toplumsal faydayı ön planda tuttuğuna
- B) Durmaksızın sürekli ilerlediğine
- C) Toplumdan bağımsız olduğuna
- D) Devrimlerle ilerlediğine
- E) Nesnel olduğuna

8. N. Hartmann, tek düze bir varlık alanı üzerinde varlığın sorgulanmasını doğru bulmaz. Bunun için de varlıkları; inorganik, organik, ruhsal, tinsel gibi katmanlara ayırır. Hartmann'a göre varlıkların sınıflandırılması, bir bakıma diğer görüşler için de birbiriyle çatışmayan yaklaşım alanları oluşturacaktır.

Buna göre Hartmann'ın yeni ontolojisi için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Farklı yaklaşımlar arasında uzlaşma alanı oluşturur.
- B) Ontolojik düşünceye bilimsel nitelik kazandırır.
- C) Varlık konusunu sorun olmaktan çıkarır.
- D) Felsefi problemleri temellendirir.
- E) Yeni felsefi düşüncelerin oluşmasını önler.

9. Bergson'a göre eşyaya verilen şekiller tamamen bizden değilse, madde ve ruh arasındaki bir uzlaşmadan gelmiş olmalıdır. Öyle ki maddeye çok şeyler veriyorsak ondan da bazı izlenimler aldığımız şüphesizdir. Ancak bu izlenimlere zihnin giydirdiği şekiller ve onlara ait düşünceler, insana "ben" ile ilgili bilgi vermez. Ben bilgisi,

Parçanın sonunda verilen boşluğa aşağıdakilerden hangisi getirilirse anlam bütünlüğü sağlanmış olur?

- A) bilincin sezgisel bir kavrayışla içsel âleme yönelmesiyle mümkündür.
- B) görünüşün derinine inilmesi yani maddenin özünün kavranmasıdır.
- C) maddenin aktarımı ile başka zihinlerde anlam bulur.
- D) dışsal âlemin ruhsal âleme yansımasıdır.
- E) madde ile ruh arasında mantıksal bir sentezlemedir.

10. Dilthey, bilimleri doğa ve tinsel bilimler olmak üzere ikiye ayırır. Doğa bilimleri dışsalken tinsel bilimler insana ait yani içseldir. Tinsel bilimlerin başında da tarih gelir. Dilthey yaşanan her tarihsel dönemin kendi tinselliği olduğunu ve bu tinselliğinde kendine has anlamlar oluşturduğunu, bu nedenle de tarihsel bir dönemin doğru bilgisine ulaşmak için o dönemin tinsel yapısının dile yüklediği anlamlara bakmak gerektiğini söyler.

Buna göre Dilthey'in aşağıdaki görüşlerden hangisine katılması beklenir?

- A) Mantıksal açıdan doğru olan her zaman geçerli bir bilgidir.
- B) Bilginin oluşumunda düşünen bir ruh, düşünen bir öznenen daha çok paya sahiptir.
- C) Dil, üretilmiş bilginin yeniden üretilmesinde kullanılan anlama aracıdır.
- D) Doğa ve toplum bilgisine onların tarihsel değişim ve dönüşüm sürecine bakılarak ulaşılır.
- E) Bilginin gerçekliği, doğa ve toplumun özünün bilinmesi ile mümkündür.

11. Hegel'in diyalektik düşüncesini ayakları üzerine çevirdiğini belirterek diyalektiği; ekonomi temelinde insanlık tarihine uygulamıştır. Bu görüş düşünce tarihinde "Diyalektik Materyalizm" olarak anılır. Ayrıca alt yapının, üst yapıyı; yani ekonominin ahlak, siyaset, din gibi unsurları belirlediğini ifade etmiştir.

Parçada hakkında açıklama yapılan filozof aşağıdakilerden hangisidir?

- A) K. Marx
- B) E. Husserl
- C) S. Kierkegaard
- D) F. Nietzsche
- E) J. P. Sartre

12. Tarihle ilgili paranteze alma: Toplumsal görüş ve ön yargılardan uzaklaşma.

Varoluşla ilgili paranteze alma: Eşyaların gerçekten var olup olmadıklarına yönelik şüpheden uzak durma.

"İde"lerle ilgili paranteze alma: Eşyaları renk ve şekil gibi niteliklerinden soyutlama.

Bu sınıflandırmalar, 20. yüzyıl felsefesi akımlarından hangisine aittir?

- A) Varoluşçuluk
- B) Fenomenoloji
- C) Mantıkçı Pozitivizm
- D) Diyalektik Materyalizm
- E) Yeni Ontoloji

13. Aristoteles'in fizik alanındaki görüşleri bir zamanlar bilim insanları için geçerli bir çerçeveydi. Bu geçerlilik Newton'a kadar sürmüştür. Bir dönem bilim insanları için geçerli olan ve ortak olarak paylaşılan değerler belli bir zaman sonra geçerliliğini yitirmiştir.

Bu parçada sözü edilen durum aşağıdaki filozof ve kavramlardan hangisine örnek oluşturur?

- A) Kuhn - Paradigma
- B) Gadamer - Yorum
- C) Hegel - Geist
- D) Marx - Değişim
- E) Sartre - Varoluş

14. Yaşam bir akıştır. Akıl ve mantık bu akışı kavrayabilecek esneklikte değildir. Akışı kavrama gücü, zekâ ile içgüdünün birleşimiyle ortaya çıkan bir yetiyi gerektirir. Bu yeti bizde doğuştan bulunmaktadır ve mutlak bilginin kaynağıdır.

Bu parçadaki görüş aşağıdakilerden hangisine uygundur?

- A) Comte'un pozitivizmine
- B) Husserl'in fenomenolojisine
- C) Bergson'un entüisyonizmine
- D) Wittgenstein'in analitik felsefesine
- E) Descartes'ın rasyonalizmine

15. Takiyettin Mengüşoğlu, insanın ne olduğu sorunuyla yakından ilgilenmiş ve insanı ontolojik temelde antropolojik bir varlık olarak tanımlamıştır. İnsanı açıklamada onun tek özelliğinden yola çıkmanın hatalı olacağını belirtmiş, insanın tüm yapısı ve eylemleriyle ele alınması gerektiği üzerinde durmuştur. Tüm alanlarda üretken olan insana bütünlükçü yaklaşılması doğru bir tavidir. Ona göre insanın günlük hayatında gerçekleştirdiği her şey ahlak konusu içinde ele alınır, bunlar bir bütün hâlinde incelenirse ahlakın ne olduğu anlaşılır ve dolayısıyla insan da anlaşılabilir olur.

Parçadan hareketle Takiyettin Mengüşoğlu'nun aşağıdaki felsefe alanlarından hangisi üzerinde durduğu söylenebilir?

- A) Siyaset felsefesi
- B) Değerler felsefesi
- C) Bilim felsefesi
- D) Bilgi felsefesi
- E) Sanat felsefesi

Aşağıda yer alan metni okuyarak soruları cevaplayınız.

BİLİM

Olağan bilim, yani çoğu bilim insanının kaçınılmaz olarak hemen hemen tüm zamanını içinde harcadığı etkinlik, bilim topluluğunun dünyanın gerçekte nasıl olduğunu bildiği varsayımı üzerine kurulu bir tanımdır.

Bir doğa biliminin gelişiminde herhangi bir topluluk ya da birey, sonraki kuşak bilim insanlarının çoğunluğunu kendine çekebilecek düzeyde bir sentez yaratabildikleri zaman, diğer eski okullar yavaş yavaş ortadan yok olurlar. Yeni paradigma beraberinde, bilim alanının yepyeni ve daha katı bir tanımını getirdiği için, çalışmalarını bu yeni tanıma uydurmayı beceremeyen ya da uydurmak istemeyenler ya tek başlarına devam etmek ya da başka bir çevreye bağlanmak zorundadır.

Yerleşik kullanımı ile paradigma, kabul görmüş olan bir model ya da örnektir. Paradigmalar, bilim topluluğunun son derece önemli olduğuna karar verdiği bazı can alıcı sorunları çözümlemekte rakiplerinden daha başarılı oldukları için sonraki üstün konumlarına ulaşabilmişlerdir.

Bilimsel araştırmanın sürekli olarak ortaya çıkardığı yeni ve beklenmedik görüngülerle karşılaşmaktayız. Keşif, bir aykırılığın farkına varılması ile başlar, yani doğanın, olağan bilimi yöneten paradigma kaynaklı beklentilere herhangi bir şekilde aykırı düştüğünün anlaşılması gerekmektedir. Bilimsel keşiflerin hepsi de paradigma değişikliklerine neden olmuşlar ya da böyle bir değişikliğe katkıda bulunmuşlardır. Yaşanan yeni paradigmaya geçiş bilimsel bir devrimdir.

Thomas S. Kuhn'un *Bilimsel Devrimlerin Yapısı* adlı eserinden derlenmiştir.

1) Paradigma nedir? Bilimsel alanda neden önemlidir?

2) Metne göre bilimsel kuramlar değişime kapalı mıdır? Siz de metindeki görüşe katılıp katılmadığınızı gerekçeleriniz ile belirtiniz.

3) Metinde geçen "Topluluk ya da birey, sonraki kuşak bilim adamlarının çoğunluğunu kendine çekebilecek düzeyde bir sentez yaratabildikleri zaman, diğer eski okullar yavaş yavaş ortadan yok olurlar." ifadesi ile bilimsel bir kuramın kabul görmesinde önemi vurgulanan ölçüt ne olabilir? Değerlendiriniz.

Aşağıda yer alan metni okuyarak soruları cevaplayınız.

KENDİNİ AŞMAK

Her nerede yok oluş ve yaprak dökümü hüküm sürüyorsa, bak, orada feda eder kendini yaşam-güç uğruna.

Sadece yaşamın olduğu yerde vardır istem de: ama yaşama istemi değil, aksine-böyle öğretiyorum sana-güç istemi!

Yaşayanlar birçok şeye yaşamdan daha çok değer verirler; ama tam da değer biçmekte dile gelir.-güç istemi!"

Ve iyinin ve kötünün yaratıcısı olmak isteyen: sahiden, önce bir yok edici olmalıdır ve değerleri paramparça etmelidir.

İnsanı keşfetmek zordur, insanın kendini keşfetmesiye en zordur; çoğu kez tin yalan söyler ruh hakkında. Böyle gerektirir ağırlığın tini.

Ama kendisini keşfetmiştir, budur benim iyim ve kötüm diyen kişi: böylece susturmuştur "Herkes için iyi, herkes için kötü" diyen köstebeği ve cüceyi.

Bulduğu ile yetinmek, her şeyi tadabilmek: en iyi damak zevki değildir bu! Yemek seçen en inatçı dillere ve midelere saygı duyarım ben. "Ben" ve "Evet" ve "Hayır" demeyi öğrenmişlerdir onlar.

İnsanların arasına geldiğimde, eski bir kibrin üstünde oturuyorlardı: hepsi de insan için neyin iyi neyin kötü olduğunu çok zamandır bildiklerini sanıyordu.

Erdem hakkında her türlü konuşma eski, bıktırıcı bir konu gibi geliyordu hepsine; ve iyi uyumak isteyen, uyumaya gitmeden önce "iyi" ve "kötü" den söz ediyordu.

Bu uykuculuğu bozdum onlara şunu öğrettiğimde: neyin iyi neyin kötü olduğunu henüz hiç kimse bilmiyor:- yaratıcı kişi dışında!

İstem: "Ama böyle olsun istemiştım! Böyle olsun isteyeceğim!" diyene dek, insanlardaki geçmişi kurtarmayı ve "böyleydi" leri yeniden yaratmayı öğrettim onlara.--

Güneş gibi bakmak istiyor Zerdüşt de: şimdi burada oturuyor ve bekliyor, eski kırık levhalar var etrafında ve yeni levhalar- yarı yazılı.

Nietzsche'nin *Böyle Söyledi Zerdüşt* adlı eserinden derlenmiştir.

1) Metin göz önünde bulundurulduğunda "güç istemi" ile ilgili neler söylenebilir?

.....

.....

2) Metinde geçen "Bulduğu ile yetinmek, her şeyi tadabilmek: en iyi damak zevki değildir bu! Yemek seçen en inatçı dillere ve midelere saygı duyarım ben. "Ben" ve "Evet" ve "Hayır" demeyi öğrenmişlerdir onlar." sözünü değerlendirdiğinizde Nietzsche'nin saygı duyduğu insanın hangi özelliklere sahip olması gerektiği söylenebilir?

.....

.....

3) Nietzsche'ye göre evrensel bir iyi ve kötüden bahsetmek mümkün müdür? Siz bu fikre katılıyor musunuz? Gerekçeleriniz ile açıklayınız.

.....

.....

Aşağıda yer alan metni okuyarak soruları cevaplayınız.

İNSANI ANLAMAK

İnsan ilk kez çağımızda kendisine, kendi problemi ve fenomenlerine dönmüş, kendi kendisini özel bir felsefe dalının araştırma alanı yapmıştır. Biz felsefenin bu dalına " felsefi antropoloji" adını veriyoruz.

Felsefi antropoloji, artık insanın biyolojik özelliklerinden, iç hayatından, ruh ile beden arasındaki ilişkiden, suje ve bilinç alanlarından değil, insanın somut varlık-bütününden, bu varlık-bütününde temelini bulan varlık-koşullarından, fenomenlerinden hareket edecektir.

İnsan tavır takınan bir varlıktır; tavır takınmak demek, bir şeyden yana veya bir şeye karşı olmak demektir. İnsan önceden gören, önceden belirleyen bir varlıktır. Eğer insan kendi yapıp-etmelerini gerçekleştirmek için onlardan birisine veya ötekisine bir öncelik tanıyabiliyor, öncelik tanıdığını yapıyor ötekini bırakabiliyorsa, bu yeteneğini kullanması veya kullanabilmesi için, onun bir olanağa sahip olması gerekir. İşte bu olanak insanın özgürlüğüdür.

Bütün hayat alanlarında insanla aktif, yapıp-eden bir varlık olarak karşılaşmaktayız. İnsan yapıp-etmeleri, yapıp-etme fenomenleri, bir örgü gibidir. Bu fenomenlerden birisi öbürünü gerektirir ve hepsi birbirine dayanır. Bu, insanın varlık-yapısının somut bütünlüğünün antropolojik anlamıdır. Burada değer fenomenleri, bütünü birbirine bağlayan bir bağ olarak ortaya çıktı. Çünkü bütün insan eylemleri değerler tarafından yönetilmektedir. İnsan eylemleri de bir anlamı, bir amacı gerçekleştirmeye, bir hedefe varmaya çalışırlar.

Takiyettin Mengüşoğlu'nun *İnsan Felsefesi* adlı eserinden derlenmiştir.

- 1) Felsefi antropolojinin ortaya çıkması nasıl olmuştur? Felsefi antropolojinin gerekli ve önemli bir bilgi alanı olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?

.....

.....

- 2) Metinde felsefi antropolojinin inceleme konusu olarak belirtilen "insanın varlık-bütününde temelini bulan varlık-koşulları" ifadesi ile ne anlatılmak istenmiş olabilir? Değerlendiriniz.?

.....

.....

- 3) Mengüşoğlu insanı ontolojik temelde antropolojik bir varlık olarak tanımlamıştır. Bu tanımda öne çıkan düşünce ne olabilir? Yorumlayınız.

.....

.....

Aşağıda yer alan metni okuyarak soruları cevaplayınız.

HAREKET VE İSYAN

İnsan kendini ve eşyayı ancak hareket etmekle tanıyabilir. Ve her hareket âleme yayılabilmek temayülüne sahip olduğu gibi, istenmiş olan her harekette ahlakîyetin damgası bulunur. Ahlakîyet, istenen hareketle beraber başlar. Bu manaya "hareket hayrın kendisidir" denebilir.

Kemale eren benlik, kendi birliğine götüren yolda her engelle kendini karşı koyar. Bu çatışmadan, şu sözle dile gelen tam manası ile ahlak hareketi, yani isyan hareketi fıskırıyor: "Hakikat benim."

Allah'a itaat, kendi nefesine karşı isyan etmektir. Ne fert ne de cemiyet isyanı bilemez. Ne fert ne de cemiyet şahsiyeti meydana getiremezler. Anarşist de itaatçi de aynı vehmin kurbanıdır; kendi kendilerine sahip olmak isterken, gerçekten ve acıklı bir halde kendilerini kaybediyorlar.

Biz, birbirinden kötü olan anarşizm ile itaatçiliğin ikisini de reddediyoruz; her ikisi de yanlış olan fertçiliğin ve cemiyetçiliğin ötesine geçiyoruz. Ferdiyetin insanla Allah arasında bir geçiş olduğunu tanıyan, onu insanın Allah'a doğru yükselişi veya ona atılışı diye kabul eden şahsiyetçilik görüşünü benimsiyoruz.

Hür olan her hareket, bizim yönümüzden anarşizm veya ihtilal, ilahi irade hakkında ise bir itaat ve uysallık halinde gözükmetedir. Hareketin hür oluşu, bizde hareketi yaratan isyanın ifadesidir.

Ve her dinin temelini teşkil eden, bir ahlak sistemi, bir isyan doktrindir; içinde bulunduğu hal ile yetinen insanın vehmine karşı isyan, insanlığın yeryüzünde yaşattığı iradeyi istismar eden iradelere yine bu insanlığın itaat ve uysallığına karşı isyan.

Nurettin Topçu'nun *İsyan Ahlâkı* adlı eserinden derlenmiştir.

1) Topçu'nun fikirleri göz önüne alındığında ahlaki davranışın dayanakları neler olabilir?

2) Metinde geçen "hareket hayrın kendisidir" sözü ile ne anlatılmak istenmiş olabilir? Siz de bu düşünceye katılıp katılmadığınızı gerekçeniz ile belirtiniz?

3) Metnin geneli değerlendirildiğinde "anarşist" ve "itaatçi" olarak nitelenen insanların davranışlarının neden reddediliyor olabileceğini değerlendiriniz.

Aşağıda yer alan metni okuyarak soruları cevaplayınız.

SÜRE VE SEZGİ

Bergson'a göre süre, ya yaratmadır veya hiçbir şey değildir. Başka bir ifadeyle süre, sürekli yaratılış, yeniliğin kesiksiz fışkırışı olarak ne ise kendini o şekilde gösterecektir. Süre, evrende her an devam eden oluş ya da yaratımdır. Kısaca evrenin daima yenilenmesi ve değişmesidir.

Bergson'a göre şuur süreyi tam olarak algılayamaz. Fakat sürenin evrende yaptığı oluşumları ve değişiklikleri fark edecektir.

Bergson için sezgi yüksek bilgi türü olan sezgi zekâdan ve duyudan üstündür. Sezgi metafizik bir deneydir. Gerçek me-

tafizik sezgi aracılığıyla hayatın akışına girerek realiteyi içinden kavrar. Sezgi yoluyla düşünme, süre içre düşünmedir. O zihinsel süreyi ve bu öz değişikliği kavrayandır. Bergson'un sezgisi kâinatı ve her şeyi aracısız anlama ve kavrama yetisidir. Belli adımlar sonucunda gerçekleşen metafizik sezgi, bir nesneyi bütünlüğünde, somutluğunda, canlılığında hareketliliğinde bize kavratacak olan sezgidir.

Bilincin, doğrudan doğruya kavramakta ve aydınlatmakta yetersiz kalması sonucunda bütün benliğimizi saran sezgi, bulutlar arasında saklanmış güneş gibi çıka gelir ve bizi sönmeyen, daima ışıldayan ışıyla aydınlatır.

Ayşe EROĞLU'nun SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi-Sosyal bilimler dergisinde yayımlanmış *Henri Bergson'da Bilinç Sezgi İlişkisi* adlı makalesinden derlenmiştir.

- 1) Bergson'un bilgi anlayışının temelini oluşturan kavramlardan biri olan "süre" kavramı ile ilgili neler söyleyebilirsiniz? Süre kavramı Bergson'un bilgi görüşü için neden önemli olabilir?

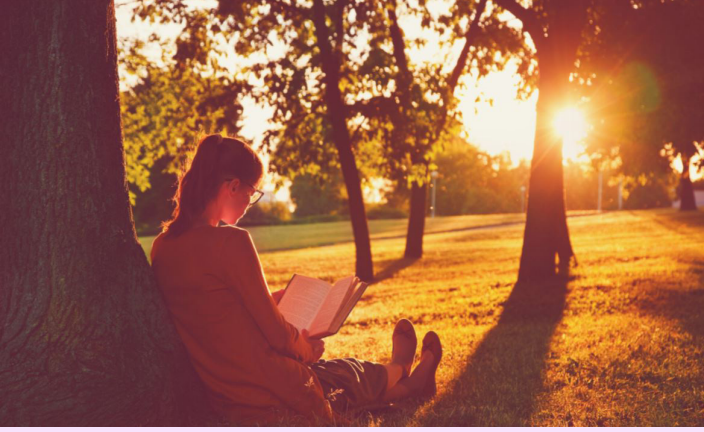
- 2) Metne göre insanı bilgiye götüren en önemli kaynak, yeti nedir? Bu konuda ne düşündüğünüzü gerekçeleri ile açıklayınız.

- 3) Bergson'un sezgiyi akıl ve duyudan üstün tutma sebebi ne olabilir?

Aşağıda yer alan metni okuyarak soruları cevaplayınız.

VAROLUŞÇULUK

Neye yarayacağını bilmeden kâğıt keseceği yapmaya kalkan bir kimse tasarlanamaz. Bu demektir ki kâğıt keseceğinin özü (yani onu yapmayı ve tanımlamayı sağlayan reçetelerin, tekniklerin, niteliklerin hepsi) onun varlaşmasından önce gelir. Burada dünyanın teknik görünümü ile karşılaşırız. Bu görüme bakarak “Yapış, varoluştan önce gelir,” diyebiliriz.

Varoluşçuya göre insan daha önce tanımlanamaz, belirlenemez; hiçbir şey değildir o zaman. Ancak

sonradan bir şey olacaktır ve kendini nasıl yaparsa öyle olacaktır. İnsan yalnızca kendini anladığı gibi değil, olmak istediği gibidir de.

İnsan var olur önce. Bir geleceğe doğru atılan ve bu atılışın bilincine varan bir varlık olarak ortaya çıkar. İnsan, nasıl olmayı tasarladıysa öyle olacaktır. İstemek deyince bilinçli bir kararı anlıyoruz biz; aramızdan birçokları için kendi kendine oluştan sonra gelir bu.

Ayrıca, varoluş özden önce gelince ve biz tasarıma göre varlaşmak isteyince bu tasarı herkes için, bütün çağımız için bir değer ve geçerlik kazanır. Böylece, sorumluluğumuz düşünemeyeceğimiz kadar büyümüş olur; giderek bütün insanlığı kucaklar.

Bağlanan ve yalnızca olmak istediği kimseyi değil, bir yasa koyucu olarak bütün insanlığı seçen kişi, o derin ve tümel (külli) sorumluluk duygusundan kurtulamaz.

J. P. Sartre’ın *Varoluşçuluk* adlı eserinden derlenmiştir.

- 1) Metne göre insanı diğer varlıklardan ayıran özellik nedir? Bu görüşe katılıp katılmadığınızı gerekçeleriniz ile belirtiniz.

- 2) Sartre’ın insanı özgür ve sorumlu bir varlık olarak görmesinin sebebi ne olabilir? Değerlendiriniz.

- 3) Sartre’ın insanı neden “bir yasa koyucu olarak bütün insanlığı seçen kişi” olarak tanımlamış olabileceğini sebepleriyle açıklayınız.

Aşağıda Takiyettin Mengüşoğlu'nun "*İnsan Felsefesi*" adlı eserinden alınan bir metin verilmiştir. Metinde altı çizili olarak verilen yerlerin açıklamasını yan tarafa yazınız. Açıklamalarınızdan hareketle Mengüşoğlu'nun "insanı bir bütün olarak gören" düşüncesinin olanağını tartışınız. Tartışma sonuçlarınızı metnin yan tarafında boş bırakılan yere not ediniz.

İNSAN

İnsan hangi ırktan, hangi kültür çevresinden olursa olsun, nasıl bir kültür basamağı üzerinde bulunursa bulunsun; bu, insanın insan olarak kendisine özgü özelliklerini ortadan kaldırmaz. İmdi insan kültürü ister "sembolik formlar", isterse "polar karşıtlıklar" veya başka bir teori açısından açıklansın; bu, insanın varlık-yapısı, insanın kendisi için önemli değildir. İnsanın kendisi için, felsefi antropoloji için daha önemli olan insanda bütün insanlara has olan varlık ve eylem öğelerinin bulunduğunu göstermektir.

Bilgi, yapıp-etme, değer-duygusu, inanma, özgürlük, tarihsellik, mitos, sanat, dil ve benzerleri bu çeşit varlık ve eylem öğeleridir ve bunlar bütün insanlara hastırlar.

(...) İnsanın şurada şöyle, burada böyle yapıp-etmesi önemli değildir; tersine insanın yapıp-edem bir varlık olması önemlidir. Aynı şekilde bir insan grubunun Yahudi, birçok insan gruplarının Hristiyan, Müslüman, Budist veya başka herhangi bir inanca sahip olmaları önemli değildir. İnsan hangi kültür basamağı üzerinde bulunursa bulunsun, onun inanan bir varlık olması önemlidir. Bu inanmanın "objesi", tapınma şekli, çeşitli dinlerde, çeşitli insan gruplarında çok değişebilir hatta inanma şekilleri arasında birbiriyle bağdaşamayan farklar olabilir fakat gene de insan bir şeye inanmaktadır. Bu inanılan şey ne olursa olsun, gene de inanma ortadan kalkmaz.

Mitos, tarih, dil, sanat hakkında da aynı şey geçerlidir. İnsanlık dünyasında birçok mitosun yan yana bulunması önemli değil, önemli olan insanın mitoslar kurabilen bir varlık olmasıdır. Aynı şekilde bir ulusun jeopolitik durumu, biyolojik, kalıtsal özellikleri, manevi nitelikleri yüzünden şu veya bu şekildeki olaylarla karşılaşması, şu veya bu şekilde bir tarihsel akışa sahip olması önemli değildir.

Önemli olan insanın tarihsel bir varlık olması, üç boyutlu bir zaman içinde yaşaması ve bunu bilmesidir.

Takiyettin Mengüşoğlu "*İnsan Felsefesi*" adlı eserinden alıntılanmıştır.

Aşağıda verilen örnek soru çözümünü inceleyerek siz de verilen diğer sorunun çözümünü altındaki noktalı yerlere yazınız.

ÖRNEK SORU

Bergson'a göre bize hem doğruyu hem de iyiyi gösterecek olan kendi içimizdeki sestir. Çünkü bizim dışımızda, bizden bağımsız bir doğru ya da iyi yoktur. Yani bir insana yardım edip etmeyeceğimize dair bilgiyi bize ancak kendi içimizdeki ses verebilir.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

(Parçada Bergson'un bizim dışımızda evrensel bir ahlak yasası olmadığı, ahlaki olarak iyiyi bize gösterecek olan şeyin kendi iç sesimiz olduğu görüşü ile ilgili bir açıklama vardır.)

- A) Evrensel ahlak yasasının içselleştirilmesi doğru davranışı gerçekleştirmemizi sağlar.
(Bergson'a göre parçada da belirtildiği gibi ahlak yasasının içselleştirilmesi değil içimizdeki ses yani sezgi bizi doğru davranışa götürür.)
- B) Evrensel ahlak yasasının temelinde sezgi vardır.
(Bergson sezgiciliğin (Entüisyonizm) temsilcisir. Parçada geçen 'Yani bir insana yardım edip etmeyeceğimize dair bilgiyi bize ancak kendi içimizdeki ses verebilir.' ifadesi sezgiye vurgu yapmaktadır. Bu ifadeden yola çıkarak evrensel ahlak yasasının temelinde sezgi olduğu sonucuna ulaşılabilir. O halde doğru cevap B seçeneğidir.
- C) Eylemlerimize yön veren ahlak yasası nesneldir.
(Parçada ahlak yasasının evrensel olmasına değil tam tersine bireysel sezgiye vurgu yapılmıştır.)
- D) Evrensel bir ahlak yasası yoktur.
(Parçada evrensel ahlak yasasının olmadığına vurgu yapılmamıştır.)
- E) Tüm ahlaki değerler görelidir.
(Parçada ahlaki değerlerin kişiden kişiye değiştiğine değil kişinin sezgilerine bağlı olduğuna vurgu yapılmıştır.)

Kuhn'a göre bilimsel gelişmeler düz bir doğru şeklinde ilerlemez. Bilimsel araştırmalar statik bir süreç değildir. Bu süreç birikimden ziyade değişimle, bu değişim ise sıçramalar şeklinde gerçekleşir.

Bu parçadan hareketle aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

(.....
.....
.....)

A) Bilimsel savlar olgusal doğrulamaya uygun olmalıdır.

(.....
.....
.....)

B) Bilim, bilim insanlarının sergilediği bir etkinliktir.

(.....
.....
.....)

C) Bilim, devrimsel olarak ilerleyen dinamik bir süreçtir.

(.....
.....
.....)

D) Bilim içinde yaşanan toplumsal koşullardan bağımsız olarak gelişir.

(.....
.....
.....)

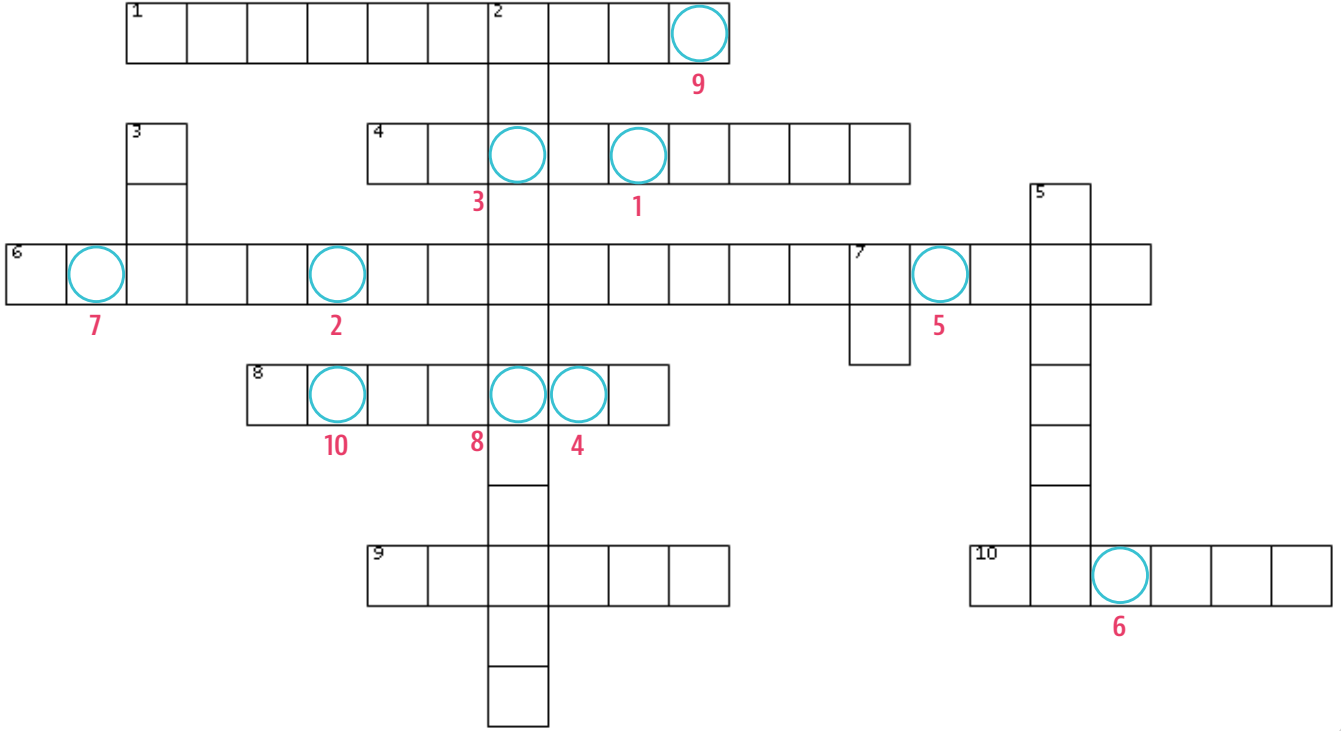
E) Bilim, bilim insanlarından bağımsız ilerleyen tarihsel ve birikimsel bir süreçtir.

(.....
.....
.....)

Doğru cevap:

Aşağıdaki bulmacayı çözerek anahtar kelimeyi bulunuz.

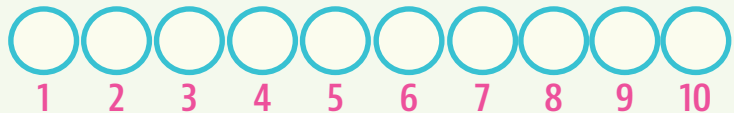
SOLDAN SAĞA

1. Olgunun dışında gerçek hiçbir şey olmadığını ve ancak deneye dayalı bilimsel bilginin gerçeğin bilgisini içerdiğini savunan yaklaşım
4. Bilim insanının dünyaya bakışını belirleyen, ona fenomenleri açıklama olanağı veren model, kavramsal çerçeve ya da ideal teori
6. Fenomenlerin özüne ulaşabilmek için daha önce edinilmiş bilgilerden, ön yargılardan, rastlantısal özelliklerden uzaklaşmak ve bu bilgileri paranteze almak olarak açıklanabilecek yöntem
8. Niteliksel veya niceliksel bakımdan tüm fenomenlerin sürekli bir dönüşüm içinde olma durumu
9. İnsanın kendi ve dışındakileri fark edebilmesi
10. Olgular, olay ve varlıkların anlamını kavrama, onların bilincine varma

YUKARIDAN AŞAĞIYA

2. İnsanın önceden belirlenmiş bir öyle dünyada bulunmadığını, seçimleriyle özünü ve asıl olarak kendini oluşturduğunu savunan yaklaşım
3. Evren usul, evren ruhu; etki yapan, biçim veren, canlandıran ilke
5. Duyularla algılanabilen her şey
7. Bir şeyi o şey yapan, öyle oluşunu sağlayan şey; bir varlığın yapısını kuran şey

ANAHTAR KELİME

İpuçlarından yararlanarak verilen harflerden istenilen kelimeyi bulunuz. Numaralı kutulardaki harflerden anahtar kelimeye ulaşınız.

1. Görüngübilimi OİNLNJE OFMEO

A horizontal number line with 11 boxes representing integers from 0 to 10. The boxes are empty except for the box containing the number 8, which is circled in blue.

2. Yorumlama sanatı İRTKEEMNUEH

A horizontal number line with 11 equally spaced tick marks, labeled 0 through 10 from left to right. A circle is drawn around the tick mark for the number 1.

3. Seçim yapabilme yetisi **GÜRLZÜKÖ**

A horizontal number line with 11 boxes representing integers from 0 to 10. The boxes are empty except for the box containing the number 5, which is circled in blue.

4. Tez-antitez- sentez EKAKLYTİDİ

5. Paranteze alma

A horizontal number line with tick marks from 0 to 10. The number 2 is circled in blue.

6. Ufukların kaynaşması teorisi GDAMREA

A horizontal number line with 11 equally spaced tick marks, labeled 0 through 10 from left to right. A blue circle is drawn around the tick mark for the number 5.

7. Yeni ontoloji

A horizontal number line with 11 equally spaced tick marks. The tick marks are labeled with numbers from 0 to 10. The number 10 is written below the 11th tick mark. A blue circle is drawn around the number 10.

8. Maddecilik RAMAELTYZMİ

A horizontal number line with vertical tick marks at every integer from 0 to 10. The numbers are labeled below the line. A light blue circle is drawn around the number 4.

9. Tarihsel materyalizm MRXA

			
11	12		

10. "Varoluş, özden önce gelir." ETSRAR

6					
---	--	--	--	--	--

ANAHTAR KELİME

Aşağıda yer alan anahtar kelimeyi, yasak kelimeleri kullanmadan açıklayınız. Kelimeyle ilgili felsefi soru ya da sorular oluşturunuz.

Anahtar Kelime

Üst insan

Yasak Kelimeler

Nietzsche

Tanrı

Ahlak

Kelimenin açıklaması

Kelime ile ilgili felsefi soru/sorular

Anahtar Kelime

Yanlışlama

Yasak Kelimeler

Doğrulama

Tümevarım

Popper

Kelimenin açıklaması

Kelime ile ilgili felsefi soru/sorular

Anahtar Kelime

Paradigma

Yasak Kelimeler

Bilim

Pozitivizm

Bilimsel devrim

Kelimenin açıklaması

Kelime ile ilgili felsefi soru/sorular

EŞLEŞTİRME

1. E 2. Ç 3. A 4. F 5. G 6. B 7. D 8. C

BOŞLUK DOLDURMA

1. Güç iradesi 2. Efendi 3. Süre 4. Ben 5. Varoluş 6. Sorumlu 7. Olağan bilim
8. Paradigma 9. Materyalizm 10. Diyalektik 11. Metafizik 12. Ontoloji 13. Kategorik

ÇOKTAN SEÇMELİ

1. E 2. A 3. C 4. B 5. A 6. E 7. B 8. A 9. A 10. D 11. A 12. B 13. A 14. C 15. B

AÇIK UÇLU SORULAR-I

- 1) Paradigma, bilim insanları tarafından kabul görmüş bilimsel çerçevelerdir. Bilimsel açıklamalar, bilimsel bir devrim gerçekleşene kadar evrendeki önemli problemleri çözmede bu paradigmatları kullanırlar. Ne zaman paradigma sorun çözmekte yetersiz kalırsa, bilimde bunalım ortaya çıkarsa, yeni bir paradigma bulunur ve bilim çevrelerince yeni paradigma kabul görür, o zaman bilimsel devrim gerçekleşir. Paradigma evreni anlamak ve açıklamak açısından önemlidir.
- 2) Kuhn bilimde geçerli olan problem çözme yollarını paradigma olarak tanımlamış ve ihtiyaç halinde bu paradigmalarda değişiklik olabileceğini belirtmiştir. Bu nedenle Kuhn'a göre bilimsel kuramlar değişime kapalıdır diyemeyiz. Ancak metinde bazı bilim insanlarının yeni bir paradigmayı kabul etmekte zorlandığından da söz edilmiştir ve bu bilim insanlarının ya sonunda yeni paradigmayı kabul etmek zorunda kaldığı ya da bilim çevresinden kopmak zorunda kaldığından bahsedilmiştir. Sizin bu konudaki görüşünüzü belirtmeniz beklenmektedir. Siz de bilimsel çalışmaların yeni yöntem ve açıklamalarla yeni sonuçlara ulaşabileceğini ya da deneylerle kanıtlanmış bir kuramın artık eleştiri ve değişime kapalı olduğunu düşünüyor olabilirsiniz.
- 3) Yani bilim topluluğunun tamamını ikna edemese bile çoğunluğunun uzlaşımını mümkün kılan açıklamalar bilim çevresinde kabul görür ve yeni bir paradigmanın ortaya çıkmasına imkan tanır.

AÇIK UÇLU SORULAR-II

- 1) Metinde güç isteminin değer biçmekle ilgili olduğu, mevcut değerleri yıkıp yerine bireyin kendi değerlerini yaratması gerektiği vurgulanmıştır.
- 2) Nietzsche'ye göre insan, toplumu ve kendini aşmalıdır. Bunun yolu da toplum tarafından benimsenmiş ve bireye hazır olarak sunulan kural, ilke, kabul vb. eleştirilmesi hatta yok sayılması ve bireyin iyiyi, kötüyü, değerliyi kendinin keşfetmesidir. Verilen sözde de Nietzsche bulduğu ile yetinene, kendine sunulanı kabul edene değil de "ben", "evet", "hayır" diyerek kendi doğrusunu bulmaya çalışana saygı duyduğundan bahsetmiştir.
- 3) Nietzsche herkes için geçerli bir iyi ve kötünün mümkün olamayacağını belirtmektedir. Bu düşünce metinde "Ama kendisini keşfetmiştir, budur benim iyim ve kötüm diyen kişi:", "Bu uykuculuğu bozdum onlara şunu öğrettiğimde: neyin iyi neyin kötü olduğunu henüz hiç kimse bilmiyor:- yaratıcı kişi dışında!" ifadeleriyle de desteklenmektedir. Sizden de Nietzsche gibi iyi ve kötü gibi değerlerin insanlar tarafından oluşturulması gerektiğini mi yoksa O'nun aksine zaten herkes için geçerli değerlerin mevcut olduğunu ve yeniden keşfetmeye ihtiyaç olmadığını mı düşündüğünüzü gerekçeleriniz ile belirtmeniz beklenmektedir.

AÇIK UÇLU SORULAR-III

- 1) Felsefi antropoloji, insanın kendine dönmesi, kendini anlamaya çalışması sonucu ortaya çıkmış bir alandır. Bu, insanı anlama süreci insanı diğer bilimlerin yaptığı gibi belli özelliklerine odaklanarak parça parça değil bir bütün olarak anlamaya çalışmaktadır. Bu bilgi alanını insanı anlamada gerekli ve önemli bulup bulmadığınız konusundaki görüşünüzü açıklamanız beklenmektedir. İnsanın hiçbir koşulda anlaşılabilir bir varlık olduğunu ve bu yüzden herhangi bir araştırma biçiminin onu anlamaya yaramayacağını, bu nedenle de felsefi antropolojinin önemsiz bir alan olarak kalacağını düşünüyor olabilirsiniz. Ya da psikoloji, sosyoloji, biyoloji gibi bilimsel yöntemler kullanan alanların insanı anlamada daha başarılı olacağını düşündüğünüz için felsefi antropolojiye gerek olmadığını düşünüyor olabilirsiniz. Ya da aksine kompleks yapıdaki insanın ancak felsefi bir yönelimle; insanı insan yapan koşulların bütününcü incelenmesi yoluyla anlaşılabilirliğini, dolayısıyla da insanı anlamak için felsefi antropolojiye ihtiyaç olduğunu düşünüyor olabilirsiniz.
- 2) İnsan bilinçli bir varlık olması bakımından diğer varlık türlerinden ayrılmaktadır. İnsanın bu durumu nedeniyle insana özgü diyebileceğimiz, özgür olmak, değer yaratmak, devlet kurmak, inanmak, sanat yaratmak, konuşmak gibi bazı varlık koşulları vardır. Bu fenomenlerin tamamı birbirini etkiler ve birbirinden etkilenir. Verilen sözle anlatılmak istenen bütün bu varlık koşullarının insanın varlık bütününcü oluşturduğu ve bu bütünde anlamlı hale geldiğidir.
- 3) İnsanın somut ve metafizik yönleriyle bir bütün olduğu, öteki varlık alanlarından farklı olarak değer ürettiği söylenebilir. İnsanı anlamak için onun tek bir yönünü anlamak yetmez, insan bütün yönleriyle incelenmelidir. Metinde de vurgulandığı gibi bu bütün varlık koşullarını, fenomenlerini birbirine bağlayan değer fenomenidir. Bu değer fenomeni dolayısıyla insan yapıp-etmeleri anlam kazanır.

AÇIK UÇLU SORULAR-IV

- 1) Bilinçli, özgür irade ile yapılan harekete dayanması ve hakikat yolundaki engellere karşı koyan bir isyan içermesi.
- 2) İnsan kendisini ve çevresini hareket etmekle tanıyabilecekse bilinçli, özgür olan her hareketin ahlaki bir değeri olacaktır. Bu nedenle N. Topçu, insan için faydalı olanın, iyi, hayırlı olanın hareket ile mümkün olduğunu belirtmiştir. Sizin de bu görüşe katılıp katılmadığınızı gerekçeniz ile belirtmeniz beklenmektedir. Örneğin siz de insanın ancak bilinçli ve özgür seçimler yaparak yani hareket yoluyla hakikate yaklaşabileceğini düşünüyor olabilirsiniz. Yada söz konusu hareketin insanı dünyevi sıkıntılar ile mücadele etmeye, diğer insanlara karşı tavır almaya iteceğinden ilahi konulara ve dolayısıyla hakikate yaklaşmaya engel olacağını düşünüyor olabilirsiniz.
- 3) Çünkü Topçuya göre Allah'ın emirlerine, dine, ahlaka uygun olmayan durumlara itaat etmek kişiyi hakikatten ve dolayısıyla da ahlakiyetten alıkoyar, bu nedenle itaatçi olmamak gerekir. Öte yandan anarşizmde olduğu gibi bütün kural, değer, erdem vs. reddedilirse de kişi hakikatten ve dolayısıyla da ahlakiyetten uzaklaşmış olur. Bu durumda yapılması gereken insan iradesine karşı isyan; Allah iradesine itaat etmek gerekir.

AÇIK UÇLU SORULAR-V

- 1) Bergson süre ile sürekli bir oluşumu anlamaktadır, varlıkların her an var olduklarını, yok olduklarını, değiştiklerini düşünür. Bu nedenle evreni anlama çabası olan bilgi edinme probleminde de süre, yani varlık alanındaki sürekli değişim önem kazanır.
- 2) Bergson bilgiye sezgi yoluyla ulaşılabilirliğini savunmuştur. Ona göre sürekli değişim ve oluşum halindeki evreni anlayabilecek yegane yeti sezgidir. Çünkü sezgi aracı, doğrudan bir kavramdır ve kesintisiz bir oluşum halini anlamaya, bütünü kavramaya yeteneklidir. Felsefede bu görüş sezgicilik (entüisyonizm) olarak adlandırılmaktadır. Siz de varlığın ve evrenin bilgisine varmada sezginin en güvenilir yol olduğunu düşünüyor olabilirsiniz. Duyu verilerinin insanı aldatmasının, aklın gerçeği görmede yetersiz kaldığını ama insana en doğru bilgiyi sezgisinin, hissinin verdiğini düşünüyor olabilirsiniz. Ya da tersi şekilde duyulara danışmadan, örneğin gözlemler, deneyler yapmadan; bu duyu verilerini anlamlandırma kabiliyeti bulunmadan, yani akli kullanmadan en basit bilgilere bile ulaşamayacağını düşünüyor olabilirsiniz.
- 3) Bergson, evrenin kesintisiz bir oluş ve değişim halinde olduğunu düşünmüştür. Akıl ve duyunun da bu kesintisizliği kavrayamayacağını, varlığın sürenin bir anındaki halini, parça parça ve donuk halini yakalayabileceğini oysa sezginin evreni bütünlük içinde ve değişim halindeki varlığıyla anlayabileceğini düşündüğü için sezgiyi akıl ve duyudan daha üstün bir yere konumlandırmıştır.

AÇIK UÇLU SORULAR-VI

- 1) Sartre bilinçli bir varlık olan insanı varoluş bakımından diğer varlıklardan ayırır. Metinde de kağıt keseceği örneği ile açıklandığı üzere insan dışındaki varlıkların, insan yapımı olan bir nesnenin, o nesne ortaya çıkmadan ne şekilde, niçin var olacağı bellidir. Ancak insanın ne olacağı, nasıl biri olacağı alelade bir nesne gibi önceden belirlenemez. İnsan ne olacağını kendi belirler, bu nedenle Sartre "Varoluş özden önce gelir." demektedir. Sizin de bu fikre katılıp katılmadığınızı kendi argümanlarınız ile belirtmeniz beklenmektedir. Örneğin, siz de Sartre gibi, edimlerinizi kontrol edebilecek hiçbir gücün bulunmadığını, davranışlarınızı ve hatta bu davranışlarınızı belirleyen kuralları bile sizin seçtiğinizi düşünüyor olabilirsiniz; ya da tersi şekilde insanın yaratılış özelliklerinin, yetiştiği çevrenin ve başka etkenlerin etkisiyle özgür olmadığını ve davranışlarını seçemediğini hatta kendine yazılmış kadere uygun yaşamaktan başka çaresi olmadığını düşünüyor olabilirsiniz.
- 2) İnsanın seçimler yapabilme kabiliyetine sahip olması, yaptığı seçimlerin sonuçlarını üstlenmesi ve onlara katlanması gerekliliğini de doğurur. İnsan, olmak istediği gibi olmalıdır. Kendini nasıl yaparsa öyle olacaksa, yaptığı eylemlerin sorumluluğundan kaçması da söz konusu olamayacaktır.
- 3) Sartre'a göre insan herhangi bir seçim yaptığında bütün insanların da aynı seçimi yapması gerektiği fikri ile hareket eder. Çünkü insan hep iyi sandığı şeyi seçer ve herkesin de böyle yapacağını düşünür. Bu nedenle de insan yaptığı seçimlerle sadece kendine karşı değil diğer insanlara karşı da sorumlu olur.

BECERİ TEMELLİ

Cevaplarınızı yapılandırırken şu noktaları göz önünde bulundurunuz:

Mengüşoğlu'nda insan, ontolojik temelde antropolojik bir varlık olarak tanımlanmıştır. Önemli olan tüm insanlara has olanları gösterebilmektir. İnsanın tek bir özelliğinden yola çıkmak yerine, insanın tüm yapısı ve eylemlerini göz önünde bulundurmak gerekir. İnsanı üretken ve ahlaki boyutlarıyla bir bütün olarak görmek gerekir. İnsan kendisini ve tüm insanları bu şekilde tanımalı ve eylemlerinin sorumluluğunu üzerine alabilmelidir.

ÇÖZÜMÜNÜ SİZ YAZIN

Bu parçadan hareketle aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Bilimsel savlar olgusal doğrulamaya uygun olmalıdır.

B) Bilim, bilim insanlarının sergilediği bir etkinliktir.

C) Bilim, devrimsel olarak ilerleyen dinamik bir süreçtir.

D) Bilim içinde yaşanan toplumsal koşullardan bağımsız olarak gelişir.

E) Bilim, bilim insanlarından bağımsız ilerleyen tarihsel ve birikimsel bir süreçtir.

BİL - BUL - ÇÖZ

- Anahtar Kelimeler:**
KURAMSALLAŞMA

Etkileşimli Kitaplar

Beceri Temelli Kitaplar

Soru Bankası

Mobil Soru Bankası

Dinamik Uygulamalar

3B Modeller

YKS Kampı

TRT EBA TV Lise

OGM
MATERYAL

<http://ogmmateryal.eba.gov.tr>